

УДК 330.32:005.53](477)(045)

Гераймович В.Л.,

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів і кредиту
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Удосконалення класифікаційних ознак інвестицій та взаємозв'язок між ними

У статті розглядається розподіл видів інвестицій за класифікаційними ознаками. Встановлено зв'язки між реальними і фінансовими інвестиціями. На засадах узагальнення і обґрунтування класифікаційних підходів до визначення видів інвестицій встановлено, що в економічних системах, що розвиваються, основна частка інвестицій відноситься до реальних, у той час як у розвиненій економіці велика частина капіталовкладень представлена фінансовими інвестиціями. Між цими видами інвестицій існує тісний взаємозв'язок і взаємозумовленість, що підтверджує схема конвергенції. Систематизовано класифікацію інвестицій.

Ключові слова: категорія, визначення, сутність, інвестиції, фінансові інвестиції, реальні інвестиції.

Постановка проблеми. Шлях створення теоретико-методичного забезпечення процесу прийняття інвестиційного рішення передбачає дослідження підходів до класифікації інвестицій. Детальної класифікації в економічній літературі, а особливо єдиної класифікації реальних інвестицій не існує. Найчастіше в літературі відзначено розрізнені класифікаційні ознаки без прив'язки до конкретних ознак, форм чи видів. Фактично на сьогодні відсутня єдина усталена система класифікації інвестицій.

Аналіз останніх досліджень. Питанням інвестування присвячено наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: В. В. Бочарова, І. А. Бланка, О. В. Гаврилюка, М. С. Герасимчука, А. І. Даниленка, Ю. В. Макогона, О. В. Мертенса, А. А. Пересади, В. П. Савчука, В. М. Хобти, А. С. Філіпенка та ін.

Питанням класифікації інвестицій приділяли увагу такі вчені як І.М. Бойчик, А.А. Пересяда, Л.І. Шваб, С.Ф. Покропивний, М.І. Бондар, В.І. Осипов, А.О. Єпіфанов та І.В. Сало, В.Г. Золотогоров, А.В. Воронцовський та інші. Однак й досі немає єдиної думки серед них щодо сутності поняття термінів і класифікації інвестицій.

Постановка завдання. У світі вищенаведеної проблематики та проведеного аналізу публікацій, систематизуємо методологічні підходи до класифікації інвестицій та побудуємо загальну.

Виклад основних матеріалів дослідження. Елементом теоретичного аналізу категоріального апарату інвестування є розгляд класифікаційних ознак видів інвестицій. Загальноприйнята класифікація інвестицій здійснюється за такими ознаками: за формою власності на інвестиційні ресурси – приватні, державні, змішані; за регіональною ознакою – вітчизняні, іноземні; стосовно підприємства-інвестора – внутрішні, зовнішні; за характером використання капіталу в інвестиційному процесі – первинні, реінвестиції, дезінвестиції; за джерелами фінансування – власні, залучені, позикові; за таксономічним рівнем – макрорівневі, мезорівневі, мікрорівневі; за галузевою спрямованістю – інвестиції в розрізі видів економічної діяльності відповідно до їх класифікатора; за періодом інвестування – короткострокові, середньострокові, довгострокові; за рівнем доходності – високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, бездохідні; за рівнем інвестиційного ризику – безризикові, низькоризикові, середньоризикові, високоризикові; за рівнем ліквідності – високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні; за масштабом інвестування – незначні, значні, масштабні; за ступенем передбачуваності – заплановані (передбачені), незаплановані (непередбачені); за характером впливу на досягнення поставленої мети – основні, допоміжні; за ступенем обов'язковості здійснення – обов'язкові, довільні; за характером участі в інвестиційному процесі – прямі інвестиції, які припускають особисту участь інвестора у процесах вибору об'єктів і форм інвестування, вкладення капіталу й управління сформованим інвестиційним портфелем, і непрямі (портфельні) інвестиції, що здійснюються пасивними інвесторами через різного роду фінансових посередників; за організаційною формою – інвестиційний проект та інвестиційний портфель; за об'єктом вкладення –

фінансові, реальні, інноваційні й інтелектуальні [1, с. 9].

Фінансові інвестиції можна розглядати як вкладення коштів у різні фінансові інструменти (активи) – цінні папери (фондові інструменти), банківські депозити (грошові інструменти), паї (фінансове майно) тощо.

Реальні інвестиції визначають як вкладення в основний капітал і приріст матеріально-виробничих запасів (оборотного капіталу).

Інноваційні інвестиції здійснюються з метою розробки і впровадження досягнень НТП у виробництво та соціальну сферу, які приводять до кількісних або якісних їх поліпшень (вкладання у новачії).

Інтелектуальні інвестиції здійснюються в об'єкти інтелектуальної власності, що впливають з авторського, винахідницького та патентного права, у вигляді придбання виняткових прав володіння або користування (патент, ліцензія, товарний знак, право на промислові зразки та корисні моделі), у придбання науково-технічної продукції як правило у вигляді будь-яких носіїв інформації (інтелектуальних товарів у матеріальній формі – програм, методик, ноу-хау, проектно-кошторисної документації) та інформаційних послуг (експертиза, консультації), у людський капітал (витрати на освіту, програми навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу, програми та заходи соціального спрямування), у творчий потенціал суспільства.

Зазначимо, що в економічних системах, що розвиваються, основна частка інвестицій відноситься до реальних, а в розвиненій економіці велика частина капіталовкладень представлена фінансовими інвестиціями. Таке розуміння сутності реальних і фінансових інвестицій дає змогу зробити висновок, що вкладення капіталу в реальні об'єкти є характерною ознакою індустріального суспільства, у фінансові – постіндустріального. Між цими видами інвестицій існує тісний взаємозв'язок і взаємозумовленість (рис. 1).

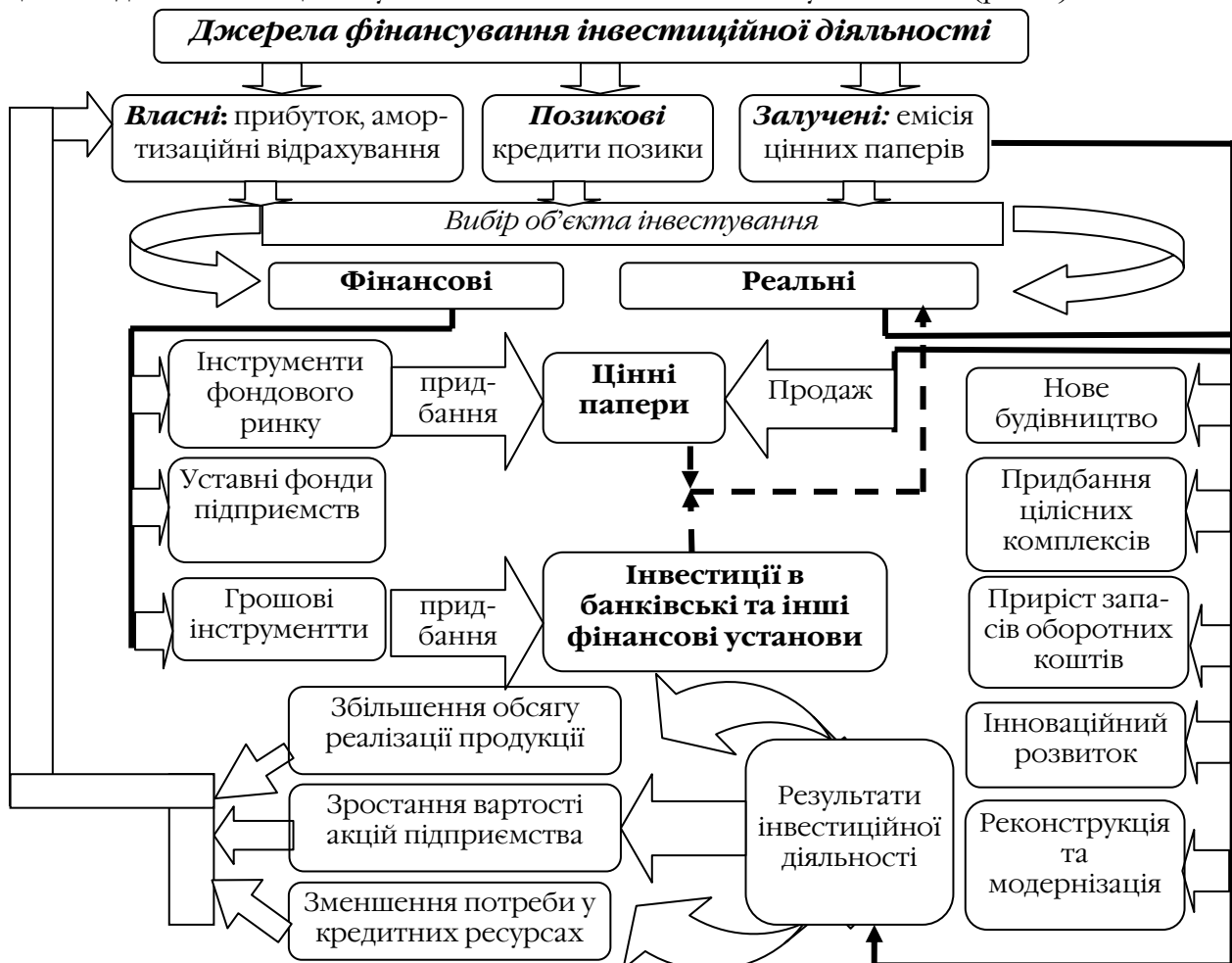

Рис. 1. Схема конвергенції між реальними та фінансовими інвестиціями
Джерело: узагальнено автором.

Так, враховуючи власні пріоритети, інвестор самостійно обирає об'єкт інвестування (реальний або фінансовий). Якщо пріоритетним для нього є здійснення реальних інвестицій, то він буде прагнути вкласти капітал у нове будівництво, придбання цілісних майнових комплексів, приріст запасів матеріальних оборотних активів тощо, для отримання (збільшення) прибутку з метою його подальшого вкладення в існуючі об'єкти інвестування.

У разі вибору фінансового об'єкта інвестування інвестор буде вкладати капітал у фінансові інструменти фондового ринку, статутні фонди спільних підприємств та доходні види грошових інструментів. При цьому шляхом придбання цінних паперів (інвестування у фінансові інструменти або у статутний капітал спільного підприємства) інвестується капітал у нове будівництво, придбання цілісного майнового комплексу або в інноваційний розвиток (шляхом придбання нових технологій на кошти, отримані від продажу цінних паперів) а відтак – у реальні об'єкти інвестування.

На нашу думку, систематизовану класифікацію реальних інвестицій можна представити наступним чином. Реальні інвестиції класифікуються також за спрямованістю дій (використання), відтворювальною та технологічною структурою. За спрямованістю дій (використання) розрізняють бруто-інвестиції та базові (додаткові) інвестиції. Бруто-інвестиції складаються із нетто-інвестицій (початкових інвестицій) та реінвестицій (поточних інвестицій). Водночас нетто-інвестиції – інвестиції, які пов'язані зі створенням (заснуванням або придбанням) нового підприємства, – розподіляються на ординарні, що спрямовуються на побудову нових об'єктів виробництва, та стратегічні, метою яких є реалізація стратегічних інвестиційних проектів.

Реінвестиції, тобто вкладення вивільнених інвестиційних коштів шляхом спрямування їх на придбання або виготовлення нових засобів виробництва з метою підтримки складу основних фондів підприємства, включають інвестиції на заміну фізично зношеного та морально застарілого виробничого обладнання, технології, а також інвестиції на капітальний та інші види ремонту основних засобів виробництва.

Базові інвестиції спрямовуються на оснащення функціонуючих підприємств засобами виробництва і включають інвестиції на розширення (екстенсивне збільшення виробничого капіталу шляхом введення нового обладнання, виробничих площ для збільшення обсягів виробництва продукції, що користується високим попитом); інвестиції на цілі проведення змін, що водночас розподіляються на інвестиції щодо раціоналізації виробництва з метою зниження витрат за рахунок модернізації технологічного устаткування або процесів та інвестиції на зміну або перехід до нової виробничої програми для збільшення частки випуску рентабельнішої продукції.

До базових відносять також інвестиції на диверсифікацію виробництва (зміна номенклатури або випуск нових видів продукції, вихід на нові ринки); інвестиції на економічну безпеку (на виживання у перспективі) – ресурси, які включаються у комплекс заходів щодо усунення або зменшення рівнів ризиків, (НДДКР, розробка інноваційної продукції та нових технологій, підготовка і перепідготовка кадрів, придбання контрольного пакету акцій підприємств-постачальників сировини та матеріалів, реклама тощо). Зазначимо, що поняття «реальні інвестиції» багатьма фахівцями ототожнюється з поняттям «капітальні інвестиції». Проте, на нашу думку, ієрархія економічної природи реальних інвестицій є вагомішою. Так, реальні інвестиції – це вкладення (внески) у виробничі засоби, які включають вкладення у матеріальні та нематеріальні активи. Інвестиції у матеріальні активи, передусім в основні засоби виробничого і невиробничого призначення, і є капітальними. А. А. Пересада зазначає, що реальні інвестиції являють собою вкладення в матеріальні активи – будівлі, обладнання, споруди та інші товарно-матеріальні цінності, а також нематеріальні – патенти, ліцензії, ноу-хау, технічну, науково-практичну, проектно-кошторисну документацію. Капітальні інвестиції – це частина інвестицій, спрямованих на відтворення основних засобів виробничого і невиробничого призначення, створення нових, реконструкцію і розвиток наявних основних засобів, включаючи об'єкти соціальної сфери [7, с. 133]. Тим самим матеріальна частина реальних інвестицій визначається як капітальні інвестиції. А. О. Єпіфанов та І. В. Сало дають таке визначення: «Реальні інвестиції – це спрямування на збільшення реального капіталу, яке здійснюється шляхом розширення матеріального виробництва» [4, с. 187].

В. Г. Золотогоров зазначає, що реальні інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу у засоби виробництва і предмети споживання [5, с. 13]. Він у своєму визначенні взагалі викреслює

таку суттєву частину реального інвестування, як інтелектуальні та інноваційні інвестиції.

А. В. Воронцовський вважає, що такої форми інвестицій як реальні, взагалі не існує. Він поділяє інвестиції за трьома формами, а саме: фінансові, матеріальні та нематеріальні [3, с. 21]. Зацікавленість викликає його визначення нематеріальних інвестицій як вкладень у підвищення кваліфікації персоналу та у різні соціальні програми і заходи соціального спрямування. Ряд учених розрізняють такі форми інвестицій: інвестиції у фізичні активи; інвестиції у грошові активи; інвестиції у нематеріальні активи.

Надається таке визначення цих форм: «фізичні активи – це виробничі споруди та будівлі, а також інші види машин і обладнання з терміном використання понад один рік; грошові активи – грошові кошти; нематеріальні активи – цінності, які отримує фірма у результаті проведення програм підвищення кваліфікації, розробки торгових знаків, придбання ліцензій» [6, с. 7]. Систематизовану класифікацію інвестицій представлено на рис.2.

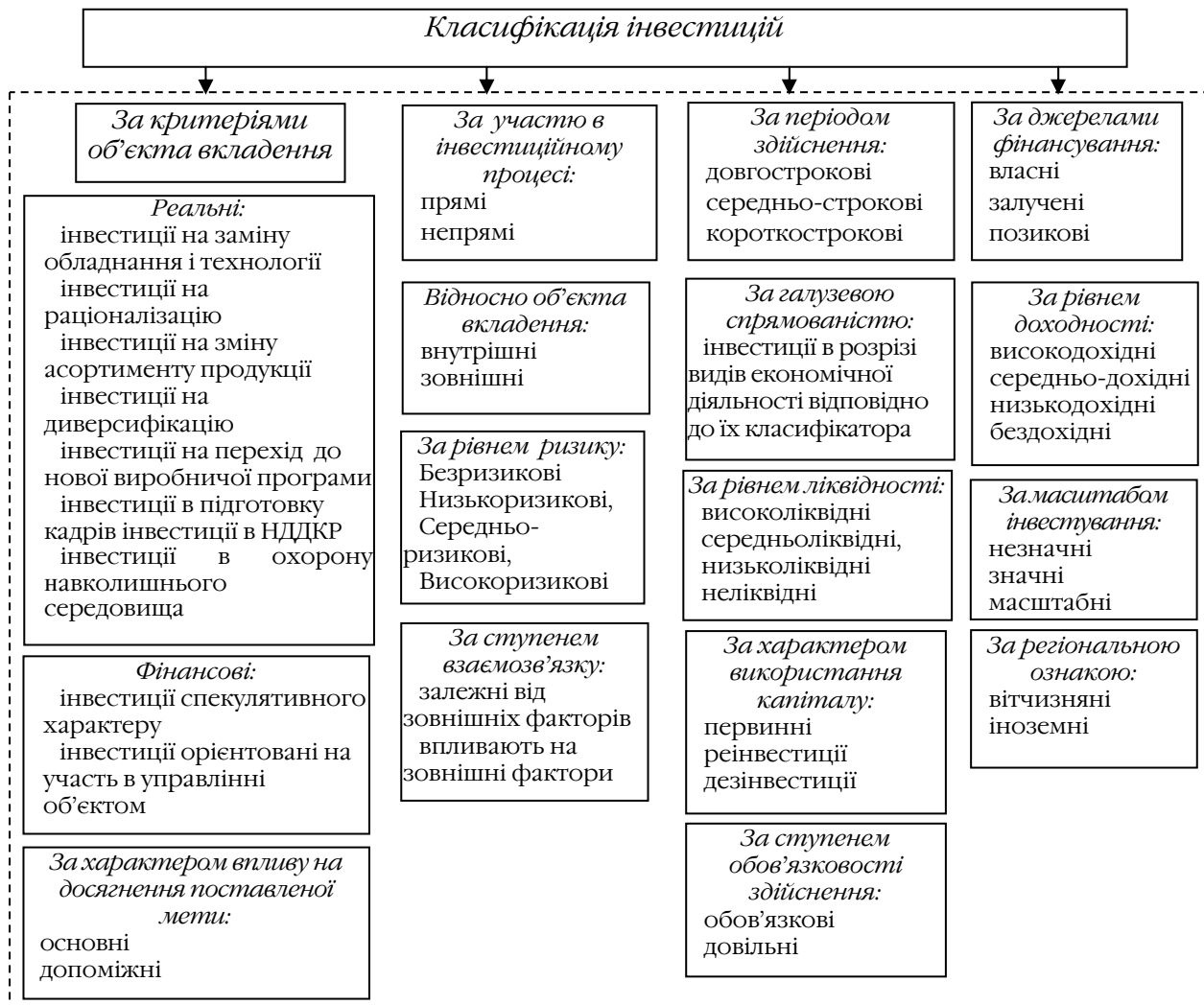

Рис.2. Класифікаційна структура інвестицій

Джерело: узагальнено автором.

Проведений аналіз сутності категорії інвестицій дає змогу класифікувати їх як економічну, виробничу, фінансову, організаційну, правову, галузеву, ліквідну та ризикову категорії. Інвестиції, як економічна категорія, виражають сутність економічних відносин суспільного відтворення, пов'язаних з розподілом ВВП, одночасним визначенням частки ВВП, що не споживається в поточному періоді, а використовується для забезпечення приросту капіталу у функціонуючій економічній системі, та присвоєння прибутку суб'єктом цих відносин.

Як виробнича категорія інвестиції – це вкладення матеріальних цінностей у реальні активи, пов'язані з виробництвом товарів або послуг, що забезпечують приріст реального капи-

талу і виражають конкретні економічні операції зі збільшення виробничих потужностей.

Інвестиції як фінансова категорія виражають економічні відносини суспільного відтворення, пов'язані із вкладанням капіталу через фінансові інструменти, зокрема акції, облигації, інші цінні папери, паї, депозити тощо, та функціонування специфічних фінансових відносин, пов'язаних з їх рухом та отриманням доходу.

Аналіз різноманітних теоретичних уявлень щодо класифікації «інвестицій» дає підстави для висновку, що інвестиції відображають розвиток економічних відносин, характерних для розвитку суспільства. На засадах узагальнення і обґрунтування класифікаційних підходів до визначення видів інвестицій встановлено, що в економічних системах, що розвиваються, основна частка інвестицій відноситься до реальних, у той час як у розвиненій економіці велика частина капіталовкладень представлена фінансовими інвестиціями.

Література:

1. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / И. А. Бланк. – К.: Эльга – Н, Ника-центр. – 2001. – 432 с.
2. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт; пер. с англ.; под ред. Л. Н. Бельх. – М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 1997. – 631 с.
3. Воронцовский А. В. Методы обоснования инвестиционных проектов в условиях неопределенности / А. В. Воронцовский. – Спб.: Изд-во С.-Петерб. у-та: ОЦЭиМ, 2004. – 182
4. Єпіфанов А. О. Регіональна економіка. / А. О. Єпіфанов, І. В. Сало. – К.: Наукова думка, 1999. – 340 с.
5. Золотогоров В. Г. Инвестиционное проектирование: учеб. пособ. / Золотогоров В. Г. – Мн.: Эксперспектива, 1998. – 463 с.
6. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України [Саблук П. Т., Кісіль М. І., Коденська М. Ю. та ін.]; за ред. М. І. Кісіля і М. Ю. Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2005. – 478 с.
7. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / Пересада А. А. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
8. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз / А. А. Пересада, Ю. М. Коваленко, С. В. Онікієнко. – К.: КНЕУ, 2003. – 485 с.
9. Савчук В. П. Анализ и разработка инвестиционных проектов / Савчук В. П., Прилипко С. И., Величко Е. Г. – К.: Абсолют-В, 1999. – 300 с.
10. Титаренко Н. О. Теорія інвестицій: навч. посіб. / Титаренко Н. О. – К.: КНЕУ, 2000. – 159 с.
11. Холт Роберт Н. Планирование инвестиций: учеб. пособие / Н. Холт Роберт, С. Баренс; пер. с англ. – М.: Дело, 1994. – 120 с.

Гераймович В.Л., канд. экон. наук, доцент кафедры финансов и кредита Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Усовершенствование классификационных признаков инвестиций и взаимосвязь между ними. В статье рассмотрены распределение типов инвестиций за классификационными признаками. Установлены связи между реальными и финансовыми инвестициями. На основании обобщения и обоснования классификационных подходов к определению видов инвестиций определено, что в экономических системах, что развиваются, основная часть инвестиций относится к реальным, в то время как в развитых странах большая часть инвестиций представлены финансовыми инвестициями. Между этими типами инвестиций существует тесная взаимосвязь и взаимообусловленность, что подтверждает схема конвергенции. Систематизована класифікація інвестицій.

Ключевые слова: определения, сущность, категории, инвестиции, финансовые инвестиции, реальные инвестиции.

Geraimovych V.L., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance and Credit, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Improvement of investment classification features and the correlation between them. The article reveals the distribution of types of investment classification features. The links between real and financial investments are established. On the basis of generalization and substantiation of the classification approaches to defining the kinds of investments, it is proved that in economic systems of developing countries the major share of investment refers to the real investments while in developed economies a large part of the investments is represented by financial investments. There is a close interrelation and interconditionality between these types of investment which is confirmed by the scheme of convergence. Classification of investments is classified.

Key words: category, definition, essence, investment, financial investments, real investments.